

Az „integratív játék” módszere és megvalósulása a Mikkamakka Játéktárakban

JANDA ZSUZSANNA –
DR. TAKÁCS BERNADETT

(Közlésre érkezett: 2002. február 21.)

A Játéktár egy olyan integrált tér, ahol ép és fogyatékos gyermekek közösen, szüleik jelenlétében együtt játszhatnak, szakemberek (gyógypedagógusok, pszichológusok, pedagógusok, szociálpedagógusok) irányítása, értő figyelve, segítségével mellett. A Játéktár 3 hónapostól 8 éves korú gyermekeket fogad, akik szüleikkel együtt látogathatnak el hozzánk. (Nincs szükség előzetes bejelentkezésre, mindenkit szeretettel fogadunk.)

Az első életévek tapasztalatai döntő hatással vannak a csecsemők és kisgyermekek lelki, szellemi és szociális fejlődésére, ezért a szülők-nevelők-gyermekek közötti minőségi kommunikáció, a gyermekek életterét jelentő ideális játékkörnyezet minden szempontból kihatással van a gyermek egész életére, majd felnőttkori társadalmi beilleszkedésére, énképére, önismeretére, „életvárásaira”.

Az első 4-5 évet szenzitív életszakasznak tartjuk nemcsak bizonyos képességek kiemelkedő fejlődése miatt, hanem a másság elfogadása, a tolerancia, az empátia érzéseinek és képességeinek fejlődése szempontjából. Ebben az életkorban alapozódik meg az a szemléletmód, mely beépülve a személyiségbe, egész életre szólóan hatni fog. Ebben a szakaszban ugyanis a játék éppen olyan jellegű teljesítményeket biztosít, amelyekre a fiatal szervezet 'nem játékból' még képtelen. Az emberi – morális és intellektuális – fejlődés a játék terében képzelhető el.

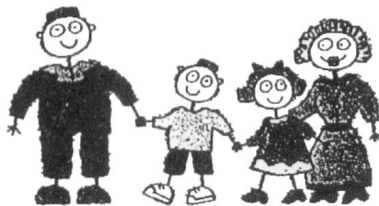
A játék a kultúra átadásának, átvételének eszköze, problémamegoldás, tevénytés, alkotás, érték, erkölcs és humánus. A szabad, kreatív játék segíti a gyermeket emberré válni, és a felnőttet embernek maradni.

A játék olyan viselkedésforma, melyben a mozgatórugók belső eredetűek; általa a gyermek képes visszanyerni – egy megértő felnőtt segítségével – a lelki békéjét.

A gyermeknek játékában alakul személyisége, bővülnek ismeretei, fejlődnek képességei, differenciálódik motivációs világa, alakul én-fejlődése, megkü-

dési képessége, belső reprezentációi a világról. A játék segíti abban, hogy kifejezze és feldolgozza legbensőbb érzelmeit, indulatait, élményeit, vágyait, konfliktusait. A játék világában minden lehetséges.

Játéktárainkban alkalmazott módszereinkben elsődleges célunk a szülői kompetencia fejlesztése úgy, hogy – a közös játéktevékenységen keresztül – segítjük a kölcsönös interakciókat. Pozitív visszajelzéseket adunk, erősítjük a szülő önbizalmát. Ha a gyermek problémája a családi viszonyokra vezethető vissza, akkor ezeket nem mondjuk el direkt formában, hanem arra törekszünk, hogy módosítsuk a szülő gyerekről kialakult képét. Azt tükrözzük vissza, hogy mi milyennek látjuk a gyermeket. Mi pedig mindig egy „több mint egyenrangú viszony” kialakítására törekszünk vele, bízunk benne, becsüljük és csodáljuk őt, feltétlenül hiszünk önmegvalósítási képességében, így a szülő direkt tanácsok helyett megismerheti és átélheti, hogy lehet így is gyermekére nézni, s azt is megfigyelheti, hogy ebben a másféle felnőtt-gyerek viszonyban a gyerek saját hatóereje hogyan lép mozgásba, és hogyan válik önteremtő erővé.

Ennek hátterét biztosítja az a tér, mely egy olyan világ, ahol elvárásolja a gyereket a tárgyak, játékok elrendezése, esztétikája, mennyisége, és a szabad választás lehetősége, az, hogy közülük bármit kipróbálhat, megismerhet, s ha nagyon megszereti, egy időre haza is viheti. A játékszer-választék bőségével arra törekszünk, hogy lehetőleg minden betérő gyermek megtalálja a számára vonzó, érdekes játékot, amely örömteli, elmélyült játéktevékenységre ösztönzi aktuális igényeinek és szükségleteinek megfelelően. Csak formai és funkcionális szempontból egyaránt magas színvonalú eszközökkel „dolgozunk”. Fontosnak tartjuk a multifunkcionalitást („a dolgok sokféleképpen használhatóak”), a felszólító jelleget („vegyél le a polcról”) és a miniatürizálást is. A tárgyak, viszonylatok ezáltal gyermekméretűek, s ettől az arányok megváltoznak. A gyerek naggyá lesz a kicsik világában, óriássá, mindenhatóvá válik. Az apró tárgyak révén a problémák redukálódnak, kezelhetővé válnak, s ebben a közegben a vélt vagy valós akadályok leküzdhetőnek tűnnek.

Nálunk minden a játékon keresztül történik. *Winnicottal* egyetértve úgy gondoljuk, hogy a játékképesség az egészség ismérve. A játék a terápia eszköze és célja. Nincs elvárás a tartalomra vonatkozóan, erkölcsi funkciót, értékítéletet nem tartalmaz, nem lehet benne rosszul teljesíteni, nem megfelelőnek lenni. Mindig a terapeuta alkalmazkodik a gyerekhez, neki kell megtanulnia a gyerek – mindig egyéni és egyedi – nyelvét, hogy közös játékterük kialakulhasson. Ez

a tér nem teljesen azonos a gyermek belső valóságával, de nem tartozik teljes egészében a külső környezethez, valósághoz sem. Az esetleges problémák sem egy az egyben jelennek meg, hanem többszörös áttételeken keresztül. A játék nem szorul racionalizációra és interpretációra sem. A kijátszás öröme, az együttjátszás ténye, a kapcsolat maga teszi lehetővé a problémák meg- és feldolódását, különböző élmények újra átélését és feldolgozását. A játék során a gyerek maga teremti meg saját „magasabbértékűségét” – azáltal, hogy egy másik világba kerül, ahol a való világ szabályai nem vagy csak részben érvényesek –, s ezzel mintegy felvértezi magát, fel- és előkészül az életre.

Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a fogyatékos gyermekek egészséges mintákat láthassanak, melyeket saját lehetőségeikhez mérten utánozni tudnak. (Sok esetben lényegesen vonzóbb az ép társ tevékenysége, mint a gyógypedagógus által felkínált fejlesztő játék.) Ugyanakkor azt is gondoljuk, hogy a másság elfogadásának képessége a korai években még sokkal „zökkenő-

mentesebb”. (Meglépő módon a kisgyermek gyakran sokkal jobban tolerálja társuk eltérő viselkedését, megjelenését, mint szüleik.)

Valljuk, hogy személyes példamutatással tudunk leginkább harcolni az előítéletek ellen. Ha a termekben jelen lévő szakemberek elfogadják, kitüntetett figyelemmel fogadják és tapintatosan kezelik az eltérően fejlődőket, a jelenlévő szülők és gyermekek is átveszik, előbb-utóbb utánozni kezdik viselkedésüket.

Törekszünk az esélyegyenlőség feltételeinek megteremtésére már a korai életévekben, hozzánk bárki bejöhet, számunkra minden gyermek egyaránt fontos, jöhet bárhonnan, tarthat bárhová.

Magyarországon egyre több az átlagostól eltérően fejlődő, viselkedési vagy érzelmi nehézségekkel küzdő gyermeket nevelő családok száma. A „problémás”, az átlagostól eltérően fejlődő gyerek „mássága” révén szinte mindenhol kirekesztődik. Pedig éppen neki van a legnagyobb szüksége elfogadásra, szeretetre. A társadalom azonban szinte csak azt jelzi vissza neki és családjának, hogy nem „megfelelő”. Ezért az esetleges organikus sérüléseken túl a negatív környezeti hatások saját kreativitásának kibontakoztatását is gátolják. A gyerek nem tud bízni magában, nincs biztonsága, nem tud – még képességeinek megfelelően sem – teljesíteni.

A szülő nehéz helyzetében gyakran teljesen magára marad. Büntudata van, tanácstalan, bizonytalan és elkeseredett. Kevesen tudnak olyan megfelelő helyre fordulni, ahol gondjaik megoldásához hatékony segítséget kaphatnak. Magyarországon egyébként is „szégyen” segítségért folyamodni nevelési kérdésekben.

A hozzánk érkező „problémás” gyereket mi nem diagnosztizálni akarjuk, hanem arra törekszünk, hogy, „játékképes” legyen. Ehhez a gyerek játszótársává válunk. Ugyanúgy használ minket, mint a bábokat, színeket, a terápiás teret, hogy magáról valamit kimondjon.

Tapasztalataink szerint ebben a korai időszakban a gyermek diagnosztikus besorolása önmagában nem nyújt megfelelő segítséget. Sőt bizonyos esetekben a fejlődést akadályozó tényezővé is válhat. Részben, mert önmagát beteljesítő jóslat lesz – sok esetben a szülő saját rossz lelkiismeretének enyhítésére keres és talál igazolást az organikus okokban, melyek megjelenését később már el is várja a gyerektől, s mint valami „megváltoztathatatlan sorscsapást” kezeli a problémát, lemondva mindenféle fejlődés lehetőségéről. Másfelől a túl korai, a véglegesség igényével felállított diagnózisok sok esetben lehetetlenné teszik a gyerek számára az integrációt, kiszorul a „normálisok” óvodájából, iskolájából, s így valóban képtelenné válhat arra, hogy képességeinek, lehetőségeinek megfelelően fejlődjön.

A fő hangsúlyt a játék megértésére, a játékba ágyazott jelzések dekódolására, a megfelelő reakciókra és az adekvát játékszerekre helyezzük. Arra törekszünk, hogy a gyerek kezdeményezze az interakciókat és szabályozza is azokat, s így örömeiben gazdag, közös élmény bontakozhasson ki gyermek és szülő és konzulens/terapeuta között, az integratív-játékterápia keretében.

S mivel minden gyermek számára más az optimális nevelési környezet, és minden kapcsolat egyedi, ezért a nehéz élethelyzetben lévő családoknak nem kész válaszokat adunk, hanem mindig egyénre szabottan keressük, tárjuk fel azokat a lehetőségeket, amelyek klienseinket gondjaik megoldásához elvezeti.

Eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy a korai életévekben az integratív-játékterápiás módszer, illetve az interaktív, kapcsolatra összpontosító, integrált térben folyó fejlesztés nagyon jó eredményeket hoz. Az igaz, hogy csodákra nem vagyunk képesek, de a családok életében sokszor néhány önfeledt, együtt töltött óra is rendkívül sokat jelent. Azokban az esetekben, ahol a gyermek problémájának hátterében a nem megfelelő szülő-gyermek kapcsolat áll, a rendszeres találkozások, a közös tevékenység, a látott minták hatására a gondok különösebb beavatkozás nélkül, „spontán” rendeződnek. S ott is, ahol a gyermek valamilyen „fogyatékosága” eredményezi az eltérő viselkedést, sokszor lehet találni olyan értékeket, melyekkel a szélsőségek csökkenthetők, az életminőség javítható. Minden esetben arra törekszünk, hogy klienseink képesek legyenek pozitív „életelvárásokra” szert tenni, családi kapcsolataik erősödjenek, önismeretük mélyüljön, személyiségük örömképesebbé váljon.

A szerzők címe:

Mikkamacka Játéktárak Országos Központja (MIJOK)
Mikkamacka Alapítvány, 1055 Budapest, Balaton u. 15.